

Instytut Pamięci Narodowej - Katowice

<https://katowice.ipn.gov.pl/pl3/aktualnosci/192115,Uroczystosc-oznaczenia-znakiem-pamieci-Tobie-Polsko-grobo-w-powstancow-slaskich-C.html>
20.05.2024, 08:12

Uroczystość oznaczenia znakiem pamięci „Tobie Polsko” grobów powstańców śląskich - Czeladź, 12 października 2023

12 października 2023 r. w Czeladzi, na cmentarzu parafialnym przy ul. Nowopogońskiej odbyła się podniosła uroczystość oznaczenia grobów powstańców śląskich znakiem pamięci „Tobie Polsko”. W wydarzeniu udział wzięli: Jan Powałka przewodniczący Rady Powiatu Będzińskiego, Beata Zawiła wiceburmistrz do spraw społecznych, przewodniczący Rady Miejskiej Dominik Penar, proboszcz parafii pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika ks. kanonik Jarosław Wolski, Jan Kwaśniewicz, naczelnik Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w Katowicach, delegacje Związku Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych Koło Czeladź, Stowarzyszenia Miłośników Czeladzi, Harcerskiego Kręgu Seniorów. Szczególnymi uczestnikami wydarzenia byli potomkowie rodzin czeladzkich weteranów powstań śląskich. Poczёт sztandarowy wystawiło miasto Czeladź.

Uroczystość rozpoczęła się przy grobie śp. Teodora Makowskiego, przy którym wartę honorową zaciągnęli kadeci z klasy mundurowej Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Czeladzi. Po przywitaniu gości przez dyrektora Muzeum Saturn Iwonę Szaleniec i wygłoszeniu słowa wstępnego głos zabrała Beata Zawiła wiceburmistrz miasta, a następnie Jan Kwaśniewicz naczelnik Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w Katowicach, który przybliżył ideę akcji „Powstańcy to wiara, nadzieja i cud - ocalmy groby Powstańców Śląskich od zapomnienia!” mającą na celu zewidencjonowanie jak największej liczby grobów, w których spoczywają powstańcy śląscy, a dotąd nie figurujących w dostępnych ewidencjach prowadzonych przez instytucje samorządowe i państwowe. W imieniu rodzin niezmiennie trwających na straży opiekunów wspomnień, marzeń i wartości niegdyś przekazanych im przez swoich ojców, dziadków i wujów głos zabrał Teodor Makowski junior. Po modlitwie w intencji zmarłych powstańców poprowadzonej przez ks. kanonika Jarosława Wolskiego przystąpiono do aktu oznaczenia grobu znakiem pamięci „Tobie Polsko”. Uroczystość kontynuowano przy pozostałych mogiłach uczestników powstań śląskich w określonym porządku: przedstawienie biogramów, modlitwa i poświęcenie grobu, akt dekoracji. W ten sposób oznaczonych stosownym znakiem zostały nagrobki śp. Edwarda Sztajera, Stanisława Gnacika, Franciszka Derdy, Mieczysława Rojewskiego oraz Stanisława Sojki. Warto zaznaczyć, iż w dotarciu do żyjących potomków weteranów powstań śląskich, jak również gromadzeniu archiwaliów Muzeum Saturn aktywnie współpracowało ze Stowarzyszeniem Miłośników Czeladzi.

Upamiętnienie zostało zorganizowane przez: Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach, Muzeum Saturn w Czeladzi oraz Urząd Miasta Czeladź.

Teodor Makowski urodził się 17 kwietnia 1884 r. Był synem Antoniego. Brał udział w trzech powstaniach śląskich. Walczył pod Michałkowicami, Siemianowicami, Chorzowem oraz Górą św. Anny. W czasie III powstania działał w szeregach 10 pułku piechoty. W 1928 r. pełnił funkcję prezesa w Związku Powstańców Śląskich w Czeladzi. Po II wojnie światowej należał do Związku Weteranów Powstań Śląskich (legit. nr 12455). Został odznaczony Śląską Wstęgą Waleczności i Zasługi, Medalem Niepodległości oraz Śląskim Krzyżem Powstańczym (1947 r.). Zmarł 24 lipca 1954 r.

Grób Teodora Makowskiego.

Legitymacja Teodora Makowskiego Zarządu Weteranów Powstań Śląskich. Zbiory Muzeum Saturn

Ppor. Edward Sztajer urodził się 5 października 1903 r. Był synem Wincentego i Marianny z d. Radecka. W 1920 r. brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Został zaseregowany w kompanii telegraficznej. W 1921 r. brał czynny udział w III powstaniu śląskim. Walczył wówczas w szeregach 4 kompanii 10 pułku piechoty pod Kędzierzynom i Górą św. Anny. Został odznaczony Krzyżem na Śląskiej Wstędze Waleczności i Zasługi, Krzyżem Obrońcy Ojczyzny 1918-1921, Krzyżem Bojowników Śląska, Śląskim Krzyżem Powstańczym oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 8 października 1998 r.

Grób ppor. Edwarda Sztajera.

Stanisław Gnacik urodził się 19 września 1893 r. Był synem Franciszka i Marii. W latach 1920-1921 brał czynny udział w II i III powstaniu śląskim. W 1920 r. Walczył na terenie Siemianowic, Michałkowic i Chorzowa. Natomiast podczas III powstania był zaseregowany w 6 baonie 10 pułku piechoty. Walczył na terenie Czeladzi, Katowic, Chorzowa, Kędzierzyna i Góry św. Anny. Należał do Związku Weteranów Powstań Śląskich (legit. nr 64429). Został odznaczony Krzyżem Zasługi, Śląskim Krzyżem Powstańczym oraz Krzyżem Kawalerskim Odrodzenia Polski. Zmarł 5 maja 1963 r.

Grób Stanisława
Gnacika.

Franciszek Derda urodził się 30 marca 1903 r. Był synem Franciszka i Józefy. W latach 1919-1921 brał czynny udział w trzech powstaniach śląskich. Służył w 3 kompanii 1 baonu 8 pułku tarnogórskiego. Został odznaczony Krzyżem na Śląskiej Wstędze Waleczności i Zasługi oraz Śląskim Krzyżem Powstańczym. Zmarł 20 czerwca 1968 r.

Grób Franciszka Derdy.

Śląski Krzyż Powstańczy
dla Franciszka Derdy
(legitymacja). Zbiory
Muzeum Saturn

Ppor. Mieczysław Kacper Rojewski urodził się 3 stycznia 1900 r. w Sławniowie (pow. olkuski). Był synem Wojciecha i Marii z d. Włosek. Należał do Polskiej Organizacji Wojskowej od 15 kwietnia 1917 r. do 11 listopada 1918 r. Następnie służył w Wojsku Polskim w okresach od 11 listopada 1918 r. do 15 sierpnia 1919 r. oraz od 3 lutego 1920 r. do 21 marca 1922 r. Brał udział w trzech powstaniach śląskich. W 1919 r. podczas I powstania śląskiego brał udział w potyczce pod pocztą w Siemianowicach. Rok później w czasie II powstania walczył w szeregach 3 kompanii Strzelców Katowickich. Brał udział w walkach toczonych pod Bobrownikami. Natomiast w 1921 r. był zaszeregowany w 3 kompanii 2 baonu I pułku piechoty i brał udział w walkach powstańczych toczonych w Bytomiu w okolicy hotelu „Lomnitz”. Pełnił również funkcję kuriera, odpowiadał za dostarczanie meldunków oraz transport broni. W okresie międzywojennym pracował jako funkcjonariusz Policji Województwa Śląskiego i pełnił funkcję sekretarza. Podczas II wojny światowej należał najpierw do Związku Walki Zbrojnej, a następnie do Armii Krajowej. Posługiwał się wówczas pseudonimem „Zan”. W konspiracji działał od 25 stycznia 1940 r. do 27 stycznia 1945 r. W 1940 r. pełnił funkcję komendanta placówki Czeladź, a następnie w 1943 r.

został przeniesiony na stanowisko komendanta obwodu Będzin. Został odznaczony Brązowym Krzyżem Zasługi (1946 r.), Odznaką Grunwaldzką (1946 r.), Krzyżem Partyzanckim (1959 r.), Medalem Zwycięstwa i Wolności 1945 r. (1959 r.), Śląskim Krzyżem Powstańczym (1961 r.), Złotym Krzyżem Zasługi (1961 r.), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1972 r.) oraz Krzyżem Armii Krajowej (1995 r.). Zmarł 8 kwietnia 1995 r.

Grób ppor. Mieczysława Kacpra Rojewskiego.

Ppor. Mieczysław Kacper Rojewski. fot. Muzeum Saturn

Ppor. Stanisław Sojka urodził się 9 października 1901 r. w Czeladzi. W 1921 r. brał udział w III powstaniu śląskim, walczył wówczas w szeregach 9 kompanii 3 baonu 4 pułku piechoty na odcinku Katowice – Łagiewniki – Chorzów. Końcem maja 1921 r. trafił do 3 baterii 10 pułku artylerii polnej i przeszedł szlak bojowy Leśnica – Raszowa – Stare Koźle – Góra św. Anny. W 1939 r. brał udział w wojnie obronnej. Podczas II wojny światowej przebywał w obozie jenieckim na terenie Rumunii. Po wyzwoleniu pracował w Prezydium MRN. Należał do Polskiego Zjednoczenia Demokratycznego w Rumunii oraz Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Został odznaczony Śląskim Krzyżem Powstańczym (1947 r.), Krzyżem na Śląskiej Wstędze Waleczności i Zasługi (nr legit. 8808, 1927 r.), Medalem Pamiątkowy za Wojnę (1932 r.), Medalem 10-lecia Odzyskania Niepodległości (1929 r.) oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1967 r.). Zmarł 29 marca 1976 r.

Grób ppor. Stanisława Sojki.

Ppor. Stanisław Sojka.
archiwum rodzinne

Oprac. Danuta Mikoda/OBUWiM Katowice

Akcja oznaczania grobów znakiem pamięci opracowanym przez Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w Katowicach rozpoczęła się 5 lipca 2021 r w dzień setnej rocznicy zakończenia III powstania śląskiego.